

משה לביא

משא ריצ'רד הרדסטון

קטעים נבחרים

את ריצ'רד הרדסטון פגשתי במקרה באחד ממסעותי האקדמיים, ולא יכולתי שלא להימשך אל האיש הזה, בייבי-בומר קלאסי, פליט שנות השישים, טרוד ומטריד, נרגן ועקצן, אירוני ואוהב. במשך כמה שנים שוחחנו והתכתבנו והתוודעתי בהדרגה לעולמו. הוא סיפר בכאב ובחדות על המעגלים השונים של עולמו, הכורכים יחדיו את אווירה של העיר האקדמית עם ההווה הגלובלית השסועה של משפחה יהודית הפזורה בין ארצות הברית (מזרח ומערב), אנגליה וישראל (או השטחים הכבושים, אם תשאלו את ריצ'רד עצמו), נגע לא נגע ביחסיו עם אשתו, עם הוריו ואחיו, ועם אחייניתו החריפה.

ריצ'רד ריתק אותי לא רק בשל סיפור חייו, אלא גם בשל השצף-קצף הזועם, הנבואי כמעט, אשר בו הוא מביט על העולם. "אפילו שיחתם של תלמידי חכמים צריכה לימוד", ואני מצאתי בשיחתו של ריצ'רד שירה סיפורית, לעתים עד כדי מעין יומן בפרווה קצובה, המהדהדת משהו ממורו הנערץ, המשורר אלן גינזברג. לא אדם כריצ'רד יביא את דבריו אל הצורה החתומה והגמורה הראויה לדפוס. בכל כתיב ריצ'רד הרדסטון אני מנסה לעשות זאת בעבורו, ולהביא משהו מעולמו.

מ"ל

כאן מן התחת של ברקלי

כָּאן, מִן הַתַּחַת שֶׁל בֶּרְקֵלִי, אֲנִי רוֹאֶה אֶת הָעוֹלָם כָּלוּ,
כָּאן, מִן הַחֹר שֶׁל הַתַּחַת שֶׁל בֶּרְקֵלִי, אֲנִי יוֹדֵעַ מָה הִיא וּמָה יֵהִיָּה.
אֲנִי יוֹדֵעַ מָה הִיא קֶדֶם, מָה הִיא אַחֵר כֵּן, מָה עוֹד יֵהִיָּה,
אֲנִי יוֹדֵעַ כֶּבֶר שֶׁהִיא לֹא תִהְיֶה תִלְמִידָהּ, הַגְּבֵרָת,
שֶׁהִדּוּק־טוֹרֶנֶט הִנֵּה שָׁבָא אֵלַי, כֹּל כֵּן גָּאָה,
מִגִּישׁ לִי חוֹבֶרֶת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים עֲמּוּד שֶׁל מְקוֹרוֹת
יִבְחַר לוֹ לְאַשָּׁה אַחֶרֶת, מִתִּישָׁהּ בְּרִבּוֹת הַיָּמִים, כְּשֶׁכֶּבֶר יוֹכֶה לְתֹאֵר.

כָּאן, מִן הַחֹר שֶׁל הַתַּחַת שֶׁל בֶּרְקֵלִי, אֲנִי מֵרִיחַ אֶת הַבָּשָׂר,
גַּם בְּמָקוֹם בּוֹ אַחֲזוּ הַמְּסַעְדוֹת הַצִּמְחוֹנִיּוֹת הוּא הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר בָּעוֹלָם.
רִיחוֹת הַטֹּגוֹן שֶׁל הַבֵּיִיקוֹן רוֹדֵפִים אַחֲרַי עַד לְכָאן,
לְמִכּוֹן הַצִּלּוֹם הַקָּטָן שֶׁבְּקֶצֶה פֶּנֶת הָרְחוֹב, שְׂרוּתֵי צִלּוֹם וְאַסְפֶּרְסוֹ.

קונספּט לא רע אַני המצאתי, אַרועים קטנים עם סיום עבודה,
בר משקאות קטן בארון של דפי איי-ארבע.

הנה אשתו היפה והעדינה של הדוקטורנט הנזכר,
היא היחידה ברחובות הנהר האנושי של ברקלי שאינה מביטה בי,
בסקירה מהירה של הקרחת, הזקן והמשקפים, באמירה לא נאמרת שאותה כלם
שותקים מולי

כל כך מגנחך אתה, ריצ'רד הרדסטון, מתחפש לפרופסור,
מעולם לא גמרת את הסמינר האחרון של התאר הראשון,
חושב לעצמו שמשקפים-זקן-קרחת מחפים על גורל של דוכן צלום עבודות
וחוברות מקורות.

רק היא יודעת, אני רואה זאת בעיניה, שכאן מן החור של התחת של ברקלי,
אני רואה את הכל, ויודע את הכל, ואינני יכול להגיד לה כמה מר יהיה גורלה.

שם, שם, במאמרי

לכאורה מר, אבל בעצם,
בהמשך למה שכבר אמרתי, שם, שם, במאמרי, זאת אומרת בשירי
לכאורה מר, אבל בעצם, באמצע החיים היא תזכה לשחרור
ואחרי כמה חדשים של ערפול, או של סחרור
היא תאסוף את עצמה מבין קורותיו, ותדע
קורות הבית מעולם לא היו חלק מקורות החיים
ועכשו, אחרי הכל, כל מה שנותר הוא החיים.

גם את זאת אני יודע, כי כמו שכבר הבנתם, יש לי יכולות,
והעבדה הפשוטה שמעולם לא זכיתי להשחיל אותן במסלולים
הרגילים של כל הנמלים האקדמיות מסביבי, היא כי אני עכביש,
אני הוא עכביש, אני טוֹה חוטים, עושה אותם לרשתות,
אני המסדר את כל העולם, אני הבורא את כל הפרדיגמות,
והם, ממאמר למאמר הם מהלכים, ומוסיפים עוד שורות לקורות החיים,
ולא רואים ללב, ולא רואים גם לעינים.

ואני כאן ממקומי הכל רואה, וכל מה שאמרתי עד עכשו גם הוא הבל,
כי הם רואים, אני יודע, ומסכן אותו הדוקטורנט, כי גם הוא רואה,

בְּעֵינַי, בְּזִמְנָן שֶׁהוּא מוֹסֵר לִי אֶת אוֹתָהּ הַחוֹבֶרֶת, אֶת כָּל הַסְּפוּר שֶׁל חַיִּיו,
 לֹא נָעִים לְפָגֶשׁ נָבִיא בְּדוֹכֵן צְלוּמִים בְּבִרְקֵי וּלְנִסּוֹת בְּכָל הַכֹּחַ לְהַשְׁתִּיק אוֹתוֹ,
 לֹא לְהַקְשִׁיב לְאוֹרָקֵל, לְהִבְזוֹק הַצִּינִיּוֹת שֶׁבְּעֵינָיו, שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַחוֹבֶרֶת בְּמַבֵּט אֶחָד
 וְאוֹמֵר: הֵבֵל הַבָּלִים, טַפְשׁוֹן, דּוֹקטוֹרֵנֵט, עוֹד מַעֲט דּוֹקטוֹר, אַחֵר כֶּן פְּרוֹפֶסוֹר,
 אֲנִי יוֹדֵעַ בְּדִיוֹק מָה יִקְרָה אֵתָּה בְּהַמְשָׁךְ, וְגַם אֵתָּה יוֹדֵעַ, וְאֵתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ,
 אֲבָל אֵתָּה מְנִיחַ אֶת חוֹבֶרֶת הַמְּקוֹרוֹת וְהוֹלֵךְ, הוֹלֵךְ מִהֵר,
 אֲנִי יוֹדֵעַ, אֵתָּה מֵאֲלֶה שֶׁלֹּא יֵאָרְגְנוּ לְעֶצְמָם שְׁתֵּי־הָקָטָנָה אֲצִלִּי לְרִגְלָהּ קִבְּלָת הַתֶּאֱרָר,
 אֲבָל, וְאֵת זֶה גַּם אֵתָּה יוֹדֵעַ, אֵתָּה מֵאֲלֶה שִׁיּוֹדְעִים שֶׁמִּישֶׁהוּ אַחֵר יֵאָרְגֵן זֹאת בְּעִבּוּרָם.

התלמיד האחרון של אלן גינזברג

אֲנִי הֵייתִי הַתִּלְמִיד הָאַחֲרוֹן שֶׁל אֵלָן גִּינְזְבֵּרְג.
 לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת אֲצִלוֹ בְּשַׁעוֹרִים הַחֲשָׁאִיִּים,
 אֲבָל לֹא הֵייתָה לִי בְּעִיָּה, הוּא בָּא אֵלַי בְּלִילָה, בַּחֲלוּם,
 וְלִמַּד אוֹתִי אֶת כָּל הַטְּרִיקִים.
 הָיָה לִי קֵל מְאֹד לְדוֹכֵב אוֹתוֹ, סֶךְ הַכֵּל,
 בְּעֶצֶם אֲנַחְנוּ מְכִירִים כֶּכֶר הַרְבֵּה מְאֹד שָׁנִים.

אֲנִי קָנִיתִי בַּחֲנוּת סִפְרִים מְשֻׁמָּשִׁים בְּסֵן פְּרִנְצִיִּסקוֹ
 אֶת כָּל הַסֵּט שֶׁלּוֹ שֶׁל הַתִּלְמוּד, עִם כָּל הַהֶעֱרוֹת בְּכַתֵּב יְדוֹ,
 אַחֲרִים הָיוּ עוֹשִׂים מְזֶה מִלִּיּוֹנִים, מוֹכְרִים בְּאִיזוֹ מְכִירָה פְּמִבִּית,
 אַחֲרִים-אַחֲרִים הָיוּ עוֹשִׂים מְזֶה מֵאֲמָרִים, אוֹ מוֹצִיאִים לְאוֹר בְּמַהְדוּרָה פְּקִסִּימִילִית,
 אֲבָל אֲנִי הוּא הַתִּלְמִיד הַנֶּאֱמָן, שׁוֹמֵר הָאֵשׁ הַמְּלַחֶכֶת שֶׁל רַבִּי,
 אֲנִי מְמַשִּׁיף אֲצִלִּי בְּסֶתֶר, בַּחֲשָׁאִי, לְקַרֵּא אֶת כָּל הַהֶעֱרוֹת,
 שֶׁל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִבִּין אֶת כָּל הַמַּהֲלָכִים.

אִזּוֹ אֲנִי הוּא הַתִּלְמִיד הָאַחֲרוֹן שֶׁל אֵלָן גִּינְזְבֵּרְג,
 וְלַפְעָמִים בְּסֶתֶר, בְּלִי לוֹמַר לְאַף אֶחָד,
 אֲנִי אֶפְלוּ מַחֲכָה כֶּכֶר שֶׁאֵמָא שְׁלִי תַּמּוּת,
 כְּדִי שֶׁאוֹכֵל לְקַרֵּא לָהּ עַל הַקֶּבֶר אֶת קִדִּישׁ שֶׁל אֵלָן גִּינְזְבֵּרְג
 וְלַפְצֵחַ אֶת קֶרְבָּם שֶׁל כָּל הַבְּנֵי דוּדִים עִם הַזִּקְנִים.

קרובי משפחה

אֵלֶן, אֵלֶן,

יֵשׁ לִי שִׁיחָה דְּחוּפָה אֵתְךָ, אֵלֶן

בּוֹא אֵלַי הַלֵּילָה בַּחֲלוּם, אֲנִי מְכַרְח לְדַבֵּר אֵתְךָ, אֲנִי מְכַרְח לְשׁוֹחַח, אֲדַבְּרָה וַיְרוּחַ לִי.

פִּגְשָׁתִּי כָּאֵן קְרוֹב מִשְׁפָּחָה שְׁלֶךְ, אֵלֶן,

קְרוֹב מִשְׁפָּחָה, כִּנְרָאָה, יֵשׁ לוֹ שֵׁם מִשְׁפָּחָה מְאֹד דּוֹמָה,

קוֹרְאִים לוֹ 'צִחָק, אֵלֶן, וַיֵּשׁ כְּאַלְהַ שְׁקוֹרְאִים לוֹ 'הֶרֶב 'צִחָק',

וְשִׁמְעֵתִי אוֹתָם מְדַבְּרִים בְּעֵינַיִם בּוֹרְקוֹת עַל כְּתִבּוֹ,

וְרֹאִיתִי אוֹתְךָ, אֵלֶן, רֹאִיתִי אוֹתְךָ פֶּתְאִם, וְנִבְהֵלְתִּי.

אֵתְךָ חֵיב לְבּוֹא, אֲנִי חֵיב לְדַבֵּר אֵתְךָ הַפֶּעַם,

הֲרִי אֵתְךָ סִפְרֶת לִי, בַּפֶּעַם הַקּוֹדֶמֶת שֶׁבָּאת,

שְׁאוֹתְךָ דְּבוּרָה הִנְבִּיאָה נִקְבָּה שֵׁם, בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וּמִשֵּׁם אֵתְךָ נִחֲלַתְּ אֶת שִׁירְךָ,

וְכֵּה אֲנִי אֲגִיד לָךְ, אֵלֶן, מָה אֲנִי אֲגִיד? שְׁלֹא תַדַּע אֵילֹו צְרוּת, אֵילֹו צְרוּת צְרוּרוֹת,

מֵאוֹתוֹ מָקוֹם בְּדִיּוּק, כֵּךְ פֶּתְאִם אֲנִי רוֹאָה כָּאֵן,

מֵאוֹתוֹ מָקוֹם בְּדִיּוּק, הָאִישׁ הַזֶּה, קְרוֹב הַמִּשְׁפָּחָה שְׁלֶךְ,

מִתְנַבֵּא גַם הוּא אֶת נְבוֹאוֹתָיו,

וַיֵּשׁ לוֹ חֲסִידִים, עֲדַת מַעְרִיצִים, וְהֵם עוֹשִׂים מַעֲשִׂים, אֵלֶן,

וְקִשָּׁה לִי לְהַסְבִּיר לָךְ, מִבְּלִי שֶׁתִּשׁוּב אֵלַי בְּלֵילָה בַּחֲלוּם וְתִבּוֹא וְתַדְבֵּר עִמִּי,

קִשָּׁה לִי לְהַסְבִּיר לָךְ אֵיךְ אֵתְךָ בְּעֶצֶם כָּל כֵּךְ קָשׁוּר לָזֶה,

אֵיךְ הִילָלָה שְׁלֶךְ, אוֹיָה, בּוֹקֶעַת מְגֻרֹנִם, מֵאוֹתוֹ הַגֶּרוֹן מִמָּוֶשׁ,

אֵיךְ הִילָלָה שְׁלֶךְ, בְּטֶרֶנְסְפוֹרְמַצְיָה מוֹזָרָה, בְּטֶרֶנְסְפִּיגּוֹרַצְיָה, בְּשִׁחְרוּר קְפִיצִים לֹא נְכוֹנִים,

בּוֹקֶעַת מְגֻרֹנִם וּפּוֹנָה לְשִׁסְף גְּרוֹנוֹת אַחֲרִים, אֵלֶן,

זֶה לֹא יֵאֱמָר, לֹא לִכֵּךְ פִּלְלָנוּ, לֹא אֶת זֶה רָצִינוּ,

אֲנַחְנוּ רַק שְׁתִּינוּ, וְגַם קִצַּת הַזִּדְיוֹנוּ,

אֵתְךָ, כְּלוּמָר. אֲנִי נִמְנָעֵתִי. אֲנִי רַק הַזִּדְהִיתִי אֵתְכֶם.

וְגַם כְּמוֹכֵן נְסִינוּ, וְעִשְׂנוּ, וְעִשְׂנוּ,

וְעִכְשׁוּ פֶּתְאִם, כָּל הַדְּבָרִים הַלֵּלוּ,

דְּבוּרָה הִנְבִּיאָה לֹא רַק אֲמָרָה שִׁירָה, אֵלֶן,

דְּבוּרָה הִנְבִּיאָה שְׁלַחָה גַם אֶת בָּרֶק בֶּן אֲבִינֵעַם.

על חוף הים בתל־אביב

הילל בן שחר, איך נפלת, איך הפכת ליומן,
 איך הפכה שגרת יום יום למתכון חייה הרגילים,
 איך יצאת מן הדוכן והיית לאדם, אדם החי את כל חייו בתוך כל המרחבים האפשריים,
 אדם המשווה עם אחרים אך לא משווח עם עצמו,
 הילל בן שחר, איך נפלת, איך נסעת למקום,
 בו פתאם, באמצע לילה, לא תמצא יותר מתם,
 איך תחשב, הילל בן שחר, שיש לך כל הכלים,
 איך תחשב, הילל בן שחר, סגור בתוך קפסת צבעים,
 איך תחשב פתאם, הו ריצ'רד, שלך כל הכחות,
 אימפוטנט, חסר כל כח, לא פלא שאין לך ילדים,
 אל תגיד שוב: זה לא אני, זו היא, אל נא תאשים,
 אל תאמר: זה היא, זה היא, זה היא, אל נא תאשים שנית,
 פעם אחת, לכל החיים, הבט לתוכך בפנים,
 פעם אחת, כל החיים, קח אתה קצת אחריות על עצמך,
 אל תדמה בנפשך לברח בית המלה, אל תדמה להציל את עצמך,
 אל נא תחשב שדומם כאן לשבת, בדוכן הזה, האכזר,
 זה המוצא היחיד מן התפת, של העולם היפה והזר,
 רגע אחד, רק לרגע, הו ריצ'רד, רגע אחד, רק לרגע אפשר,
 רגע אחד צא מעורך, צא מגופך, צא מזכרון היוותך התמידי,
 שכח את הנפש, שכח את הרגל, שכח את היד ושכח את האיבר,
 שכח את הצפרן, שכח גם את האצבע, שכח את הריס ושכח את הרגש,
 שכח את האף, שכח את המשקפים, שכח אם אפשר גם את התחתונים,
 שכח את הגרבים, שכח נעלים, שכח את דושות האופנים שלך,
 שכח את כל הדברים הקטנים שעושים את היום־יום הזה שנקרא ריצ'רד הרדסטון,
 שכח את סיבוב הכסא על צירו במבט משתומם וזועם על הרחוב, מן הדוכן אשר בקצה,
 שכח את כוס הקפה הקבוע של עשר בבקר בערה, הקפה שאמור לעצר תזמנום,
 שכח, אם אפשר, גם את ההליכה כל ערב כמעט מבית חשוך אל הרצאה שמעניינת אותך,
 שכח, אם אפשר, את עצמך, שכח עד כדי כך שלא יהיה מה שתשכח, אל תתאבד,
 לא לך הפונה,
 רק תמזע קצת את עצמך, רק תפנה מבט לעולם, הנה כאן, כאן בתל אביב, הנה
 עכשו מימינה הים,
 הים ביפיו, הדם בשפועו, הלב הנקטע באבו.

צלקת שנות השישים

אתה יודע ריצ'רד, כשאני מסתכלת עליה,
פתאם אני רואה דבר שרק הכרתי מקריאה,
פתאם אני רואה את הצלקת,
הצלקת העכורה,
הצלקת המדממת כאלו היתה עוד פצע,
צלקת שנות השישים.

אנ'לא באמת יודעת מה קרה לכם אז,
אני רק קראתי, רק ראיתי בסרטים,
אבל מיד ראיתי, במיוחד היהודים,
בוקובסקי, אתה יודע,
נחתכתם אז חתך עמק,
הרבה יותר מפצע הסרת ערלה.

מישהו פוצץ לכם מנה גדושה של לא-יודעת-מה ישר לתוך הלב,
לקחתם את זה קשה במיוחד, והספרות ספרה לי שעד היום לא התאוששתם,
ובמקרה שלך זה לא רק בספרות.

היה משהו באויר, משהו באוירה, היתה דקירה,
היתה נקישה אדירה על קרום הבתולין של המלה,
היה עירם, היה גבר, היתה אשה, היתה גישה חדשה, היתה תפלה.

אבל כל זה התקפל אחורה בפליק-פלק נוראי,
ולא נותר כמעט מאום, חוץ אולי מהזקן שלך, והקרחת,
או כמה מחקרים של אשתך,
שמרמזים בסוף הדרך על שבירה סופית של השגרה,
שנעטפה בכל המסגרות הראויות.